

עבד אל-נאצר הזמין את שרת

החיה השואה
ד"ר וסעריה

20 שנה הם מובנים מאליהם, הם עניינו של אדם שעבר מן העולם וניתן לעבור עליהם לסדרהיום מבלי להתייחס אליהם. בחרתי להצביע על תופעה זו דווקא במדור העוסק בדרך כלל בעניינים הרגועים והקשורים להעולם הזה ולמערכתו, מפני שיש קשר הדוק וישרי בין גילויי שרת ביומניו לבין העולם הזה.

אם זכור לך, היה העולם הזה העיתון הראשון שגילה את חומריה הפוליטי הטהור ביומני-שרת. עוד זמן רב לפני פירסומם ברבים. לפני כשנה וחצי, בסוף ינואר 1973 פירסמנו (העולם הזה 1848) בכתבה שנשאה את הכותרת הפצצה האטום מית, את תמצית הגילויים הכלולים ביומני-שרת ואת המאבק שנערך סביב פירסום היומנים. גילינו באתה כתבה כיצד מהלך יומנו של שרת — שתוכנו היה ידוע רק בחוג מצומצם של בני משפחתו המסועפת — אימים על גדולי המדינה הראשית. סיפרנו אז כיצד רכש מעריב,

העולם הזה, שבועון החדשות הישראלי. המערכת והמינהלה: תדיאביב, רחוב קרליבך 12, טלפון 260134. תאריך: 136. מען מכרתי: עולמפרס. "הדפוס החדש" בע"מ, תדיאביב, רח' בדיאביב, הפצה: גר בע"מ. גזופות: צינוקורפיה כספי בע"מ. העורך הראשי: אורי אבנרי. המו"ל: העולם הזה בע"מ.

"העולם הזה" 1115 (11.2.59) "לדה"ס"

היו מוסלות עלינו או עליידי הצנוורה הצבאית, שמילאה תפקיד פוליטי מובהק.

יסודות שניים

לא אחת, לאחרונה, פונים אלינו ידידים חדשים וסתם אנשים שלא עברו את כל הדרך עם העולם הזה, כשבפיהם תגובה וזה כימעת: "תשמעו — מסתבר שאתם צדקתם! תמיד חשבתי שאתם מפרזים ומגזימים, אבל כל מה שכתבתם היה רק חלק קטן ממה שהיה באמת. לא להאמין — אבל שרת כתב וחשב בדיוק כמו העולם הזה."

לרוע המזל הוא עשה זאת רק ביומן סודי, בינו לבין עצמו, הרואה אור רק 20 שנה אחרי התרחשות המאורעות. דרוש מחקר מעמיק ומדויק, שודאי עוד ייעשה יום אחד, כדי להשוות מה אמר העולם הזה באותן שנים על מאורעות ואישים שונים, כיצד הוצגו אלה בציונות התיק שורת המימסדיים, ומה אומר עליהם שרת ביומנו.

על קצה המזלג ניתן להביא רק דוגמה את ספורות, אחת מהן היא פרשת כהן גתו של פנחס לבון כשר-ביטחון בממשלתו של משה שרת. ביוני 1954, הקדיש העולם הזה (869) שער לפינחס לבון, כשר-פירסם סיפור על מאבקו בתוך הממשלה נגד שרת. הכתבה עוררה או סערה, תי אור אישיותו של לבון, התפנית הקיצור גית שחלה בדיעותיו והסכנה שהוא מהווה, והגדרו אז עליידי רבים כהשמצה זידונית. כמה חודשים אחר-כך, כאשר סולק לבון מהממשלה בעקבות פרשת קהיר, היה העולם הזה (906) העיתון היחיד שרמז על מה שהתחולל מאחורי הקלעים ועל המאבק בקים האישיים בינו לבין שרת. אגב, גיליון זה הוא אחד הבודדים בכל תולדות העולם הזה שאול כולו ואינו מצוי אפילו בארכיון המערכת.

אבל מה שכתב העולם הזה אז על לבון, על יצר ההתפתקות שלו ועל הסיכנה הטמונה בדיעותיו ופעולותיו, מחוויר לעומת הקטע הבא הלקוח מתוך יומנו של שרת: "לבון הוכיח כי גם באופיו גם בשכלו יש יסודות טגנים, הוא זמם מעשי-שינועה שנגמנו הודות להתקוממותם של רמטכ"לים — עם כל נכונותם של אלה לכל מעשה ההתפתקני, הוא שיצר וטיפח בצבא את הרקע של מעשי הטרורף — שהכשיר גם את הפקודות הבלתי מוסמכות שניתנו בכיוון זה. לבון אחראי ליצירת מישר של שירות כוזב, והשר עול הסמכות המדינית של הממשלה, והשר מצתה ברחבי הקצונה. הארס הזה עודנו מחלחל ומתפשט במורד הסולם הפיקודי... הדבר שלא אוכל בשום פנים לתרצו בפני הקדושי-ברוך הוא הוא השארת לבון על כנו מכאן ואילך, כשעולמו המוסרי של הצבא הרוס, כשהצמרת אכולה שנאה ונקמת, כשמתחייב מאמץ דחוף ונמרץ של טיהור וביעור הרוח הרעה..."

אגב, דברים אלה, למרות שנכתבו לגבי מצב ששרר לפני 20 שנה, מקבלים גם כיום משמעות אקטואלית, כשמייחסים או חם למה שאירע בעקבות כהונתו של אדם אחר בתפקיד שר-הביטחון — משה דיין.

לשון הגעטה - ולהד"ס

כאשר להערכת אישיותו של משה דיין הקדים משה שרת את העולם הזה. (המשך בעמוד 31)

"העולם הזה" 1162 (30.12.59) הקרב הסודי

בו מועסק יעקב שרת, בנו של משה שרת, את זכויות הפירסום של היומנים, תוך זמירת הזכות לקצץ בהם ולמנוע פירסום קטעים שלא ייראו לעורכי העיתון, די וחטנו ועל הלחץ שהופעל על בני משפחת שרת שלא לפרסם את היומנים ערב הר בחייתו של שרת 1973. משהו שאו יכלו לשמש כלי-נשק מצויין בידי יריבי מפלגת העבודה במערכת הבחירות.

באותם הזדמנויות גילינו גם שלכל אורכו של יומן שרת שזורים קטעים הנוגעים להעולם הזה ולתפקיד הציבורי החשוב שמילא באותן שנים אליהם מתייחס היר מן. עד כה לא הופיעו בפרקים שפירסם מעריב מתוך היומן, אותם קטעים הנוגעים עים להעולם הזה. אינני יודע אם הם יופיעו בפרקים שפירסמו בהמשך הסידרה, אבל ללא ספק יתפרסמו חלקם ביומן היל מלא שינצאלאור בצורת ספר.

זהו רק קשר אחד ממערכת הקשרים הקשורים את יומני-שרת אל העולם הזה, וודאי שלא החשוב בהם. הקשר המשמעותי יתר הוא זה המעניק בדיעבד אישור ואימות לשרה ארוכה מאוד — שתיקצר היריעה לפרטה — לגילויים, כתבות, העיר כות וניתוחים שראו אור מעל עמודי העולם הזה במשך שנים רבות.

באותן שנים, אליהם מתייחסים יומני שרת, היה העולם הזה העיתון האופוזיציוני היחיד במדינה, למרות שלא ייצג כל כוח פוליטי. הוא היה העיתון היחיד שהצו להסיר את המסוה מעל פרצופם של ראשי השלטון, לפקפק בטיב מניעהם, ולבקר בלשון בוטה את מעשיהם ואישוריהם. כתוצאה מכך הפך העולם הזה ל"שבועון המסויים", המנודה והמוקצה מתחמת מיאוס, שלא היה איש המכבד את עצמו בצמרת המימסד שלא שפך עלי קיתונות של בוז, לעג והרפות, שהתבטאו לפעמים בחסותה גלויה למעשי אלימות ואפילו רצח. היה זה רק טבעי שהעולם הזה הוגדר אותן שנים כאוייב מיספר 1 של השליטון, אשר גייס את כל האמצעים והשירותים החשאיים שעמדו לרשר תו כדי לסתום את פינו ולחסלנו.

הנה, מופיע משה שרת מקיברו — מגיג ששימש במשך שנים רבות מטרה לחיצי הביקורת של העולם הזה ונתן יד למערכת החיסול של השבועון המסויים — ומאשר כמעט אחד לאחד, את כל מה שכתבנו בשעתו, במיגבלות החמורות ש-

בות הדברים שכתב שרת, של האזרח כלפי אלה הניצבים בצמרת השלטון. יומני-שרת שופכים אור חדש לא רק על דמותו של האיש עצמו, על טיב השיקולים שלו ועל הדרכים בהן קיבל הכרעות גורליות לעתידה של המדינה. זהו רק צד שולי של היומן. החשיפה האמיתית של שרת היא דמותה האמיתית של החבורה שהנהיגה את המדינה עד אחרי רעידת האדמה הגדולה של מלחמת יום-הכיפורים. יומני-שרת מנפצים מיתוסים, הורסים אשליה, מגמדים ענקים למימדיהם האנטי-שיים, חושפים את עולמם הרוחני, התרבותי, המוסרי והאישי של אישי גלרית המנהיגים, שגדולתה, כביכול, לא היתה מוטלת בספק. לגבי חלק ניכר מהעם, שלא חי את

קיא קי

אין זה מקובל שעיתון אחד ימליץ בפני קוראיו לקרוא עיתון אחר. אני נאלץ לנפץ מוסכמה זו כדי להמליץ בפניך, בכל לב, לקרוא את גיליונות ערב-שבת של מעריב — אם אינך עושה זאת ממילא — ולוא רק בשל סידרה אחת המתפרסמת בגיליונות אלה כמה שבועות.

אני מתכוון לפרקי יומנו של משה שרת המנוח, מי שהיה בשנים 56—1948 שרת החוק בממשלת-ישראל ובשנים 55—1954, כיהן גם כראש-ממשלתה השני של המדינה. שרת, שנפטר ממחלת סרטן בשנת 1965, כתב יומן אישי מפורט החל מסוף שנת 1953, בעת שכיהן עדיין כשר-החוק בלבד, ועד אמצע שנת 1955, כאשר חזר דוד בן-גוריון משהד-הבוקר לכס ראש-הממשלה. היומנים, המשתרעים על פני 2,500 עמודים כתובים במבונת כתיבה, מתארים בעיקר את מה שהתחולל מאחורי-הקלעים המדיניים והמפלגתיים בישראל בשנותיהם בהן כיהן כראש-ממשלה.

אין זו רק תעודה היסטורית חשובה על תקופה הרת-גורל בתולדות המדינה, זהו גם הומר קריאה מרתק, הנקרא במתח של רומן בלשי, כתוב בסגנון מבריק, בחריר פות ובעוצמת, ובעיקר בכנות ובגילויי לב נדיר.

אולם לא רק הערך ההיסטורי או ה-ספרותי הם ההופכים מיסמן חשוב זה לספרות-הנבנה לגבי כל אדם חושב במדינה. החשיבות המיידית הנובעת ממנו היא בהערכה המחודשת המתחייבת בעק-

"העולם הזה" 906 (24.2.55) שער "העולם הזה" 906 (24.2.55) מאחורי קלעי המשבר

המאורעות עליהם כותב שרת, עלולים ה-דברים להיראות כרכילות ואנקדוטות מ-אחורי-הקלעים. אבל לגבי כל מי שעוצמת אותם מאורעות ומשמעותם הגורלית, חריר תים עדיין בזכרונו — יש בהם כדי להרוס מושגים, ערכים ותפיסות-עולם שלמות. הפער בין הדברים והאישים כפי שהופיעו והוצגו לפני 20 שנה, לבין הצורה בה הם מופיעים ומוסברים ביומני-שרת, הוא עמוק עד כדי כך שבכל חברה אחת היה גורם לתסיסה ולזעזועים חריפים ביותר.

אישור מתוך הקבר

הנה, הדברים מתפרסמים באחד העיתונים הנפוצים ביותר בישראל; כל מי שחי את החיים הפוליטיים בישראל בר-לע אותם במנות קטנות לסירוגין ברעבי תנות ובתימחון; הם משמשים נושא ל-ויכוח ודיון בכל חוג אינטליגנטיה — אך התהודה עליהם נשארת מוגבלת ומ-צומצמת. אף עיתון, גם לא מעריב עצמו, לא מצא לנוחן להגיב על גילויי שרת, על הנובע והמתחייב מהם. אף סובליר ציסט, מאלה הממהרים לעוט על כל נושא שולי, טרם טרח לנתח את יומני-שרת ולהפוך אותם לנושא ויכוח ציבורי. פתאום נדמה כי הדברים אותם כתב שרת לפני

"העולם הזה" 869 (17.6.54) שער "העולם הזה" 869 (17.6.54) לבון נגד שרת